

Alkohol- och narkotikamissbruk bland invandrare

Stig Helling

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport nr 88

Stockholm, 2005

Förord

I slutet av 2003 inbjöds CAN att delta i andra etappen av det s k ”SE-ARCH”-projektet, som syftade till att belysa ”Drug Prevention for Asylum Seekers, Refugees and Illegal Migrants”. Projektledare var Roland Lutz vid Landschaftsverband Westfalen-Lippe. Projektet har erhållit stöd från EU och genomfördes i en första omgång i sex länder, nämligen Belgien, Holland, Italien, Spanien, Tyskland och Österrike. I ett andra steg önskade man utvidga projektet till England, Grekland, Irland, Luxembourg, Portugal och Sverige.

Utgångspunkten var att drogsituationen i vissa flyktinggrupper skulle belysas med data insamlade med den s k RAR-metoden (Rapid Assessment and Response) som bl a inkluderar semistrukturerade intervjuer med nyckelpersoner, strukturerade intervjuer med andra personer med stor kunskap inom området i fråga samt fokusgruppsintervjuer. Den svenska delen av projektet har genomförts av Stig Helling, som redan tidigare hade en lång erfarenhet av att arbeta med mer eller mindre strukturerade intervjumetoder, inklusive intervjuer i vissa invandrargrupper.

Under arbetets gång framkom det ganska snart att kunskaperna om drogvanorna bland asylsökande i Sverige är mycket begränsade. Det beslutades därför att utvidga projektet till att också inkludera invandrare i ett bredare perspektiv än asylsökande.

Den begränsade inledande delen om asylsökande har tidigare redovisats till den internationella projektledningen. Föreliggande svenska rapport inkluderar också data från den mer utvidgade delen av projektet.

Utbildningen i RAR-metoden har finansierats med EU-medel. För genomförande av den svenska undersökningen har medel erhållits från Mobilisering mot narkotika (MOB).

Rapporten har inte diskuterats av CANs styrelse eller av MOB varför författaren själv svarar för tolkningar och slutsatser.

Stockholm i juni 2005

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Björn Hibell
Direktör

Innehåll

Inledning	7
Invandringen till Sverige	8
Livssituationen för asylsökande och invandrare.....	10
Barnen och de unga	11
Mottagandet i Sverige.....	13
Missbruk bland asylsökande	15
Sammanfattade intryck om asylsökande	17
Förekomst av alkohol- och narkotikamissbruk bland invandrare	18
Information från vissa invandrarföreningar.....	20
Stöd till vissa invandrargrupper	24
Allmänna åtgärder som påskyndar integrering	30
Avslutande kommentarer	35
Referenser	42

Inledning

Att på ett enkelt sätt förklara varför människor väljer att ägna sig åt ett destruktivt drogmissbruk är en svår och närmast omöjlig uppgift. Inom forskningen har man funnit faktorer som samvarierar med missbruk men att därmed hävda att de direkt orsakar missbruk är en annan sak.

Faktorer som kan spela en roll i utvecklingen av ett missbruk är vissa personlighetsdrag, medfödda eller tidigt förvärvade, långvarig psykisk stress, psykisk nedstämdhet, oro och ångest, akuta händelser av traumatisk karaktär, nyfikenhet, längtan efter njutningar eller utmaningar.

Av betydelse är också vilken miljö man växer upp i – om den är tolerant eller avvisande mot alkohol- och narkotikaanvändning, om drogerna är lättillgängliga samt vilken prisnivå de ligger på.

I denna skrift försöker författaren ge en bild av missbruksproblematiken bland asylsökande och invandrare. I debatten framförs ibland en uppfattning om att missbruket är högre för människor med invandrarbakgrund än för andra grupper i samhället. Eller åtminstone borde det vara det med tanke på att invandrare som grupp har varit eller är mer utsatta för pressade situationer än svenskar i allmänhet och att en del invandrare kommer från kulturer där droganvändning varit accepterad.

Dessutom presenteras några exempel på åtgärder som syftar till att förebygga missbruk hos dessa grupper eller ge stöd och hjälp åt dem som redan hamnat i missbruk.

För att utröna alkohol- och drogmissbruksproblematiken bland asylsökande har en litteratursökning gjorts. Denna visar att det inte gjorts någon vetenskaplig undersökning i detta ämne i Sverige. Däremot finns visst material som behandlar de som beviljats uppehållstillstånd eller medborgarskap. Dessutom finns beskrivningar av skiftande kvalitet i det massmediala utbudet.

Förutom litteraturstudier bygger framställningen på intervjuer som genomförts med ett 50-tal nyckelpersoner som i sin profession eller genom ideell verksamhet direkt kommer i kontakt med asylsökande och invandrare.

Invandringen till Sverige

Invandring till Sverige har pågått under många sekel. Huvudmotivet för invandringen har baserats på arbetskraftsbehov. Redan på 1200-talet slog tyska handelsmän sig ner i några svenska städer. De förde också med sig yrkeskickliga hantverkare. På 1600-talet stimulerades invandringen av statliga initiativ. Särskilt vände man sig till holländska, skotska och tyska handelsmän och industriidkare som i sitt följe medförde stora grupper yrkeskunniga arbetare. Under 1700-talet intensifierades arbetskraftsimporten i samband med etableringen av en expanderande textilindustri. Antalet invandrare var ända fram till modern tid dock mycket lågt i Sverige. 1860 fanns det exempelvis färre än 8000 ”utrikes födda” varav flertalet kom från Tyskland och de nordiska länderna.

De senaste krigsåren utgör en vändpunkt i svensk migrationshistoria. Sverige förvandlades från ett utvandringsland till ett invandringsland. Under 1950-talet fortsatte den kraftiga invandringen (främst arbetskraft) och antalet utrikes födda nådde under decenniet upp till 300 000. De finska invandrarna utgjorde den största gruppen, men många kom även från Italien, Grekland, Turkiet och Jugoslavien för att arbeta. Bland flyktinggrupperna dominerade ungrarna. Ibland skedde invandringen i organiserade former, genom arbetsmarknadsmyndigheternas försorg. Men flertalet sökte sig till Sverige på egen hand.

I slutet av 1960-talet infördes den reglerade invandringen efter beslut i riksdagen. Den innebar att de som ville invandra skulle ha sitt uppehållstillstånd ordnat före inresan. För dem som ville arbeta krävdes att de hade ett erbjudande om arbete och att dåvarande invandrarverket tillsammans med arbetsmarknadens parter hade gjort en arbetsmarknadsprövning. Tillstånd beviljades endast om landet behövde den utländska arbetskraften. Om det fanns arbetslösa i Sverige som kunde utföra arbetet beviljades inget uppehållstillstånd. Undantag gjordes emellertid för nordbor, flyktingar och invandrare som ville återförenas med släktingar i Sverige.

Under 1970-talet minskade den utomnordiska arbetskraftsinvandringen medan den nordiska, i synnerhet den finska, ökade dramatiskt. Även den utomnordiska anknytningsinvandringen ökade. Flyktingar kom stötvis, ofta i direkt anslutning till krig och kriser. En viktig händelse var militärkuppen i Chile 1973.

I mitten av 1980-talet började asylsökande som angav flyktingskäl från länder utanför Europa att öka i antal. De kom från Iran, Irak, Syrien, Libanon, Turkiet och Eritrea. Under slutet av decenniet sällade sig också många från Somalia, Kosovo och flera av de forna öststaterna till de asylsökandes skara.

Den stora skaran av asylsökande fick till följd att flyktinförläggningar etablerades på många orter. Då det svenska samhället inte hade beredskap för det nya läget blev väntetiderna på beslut också allt längre. Många asylsökande fick också avslag på sina ansökningar eftersom de ”klassiska” motiven till flyktingskapet inte var uppfyllt. Förutom förföljelse och krig blev motivet för invandring allt oftare fattigdom, bristande framtidstro och drömmen om en bättre framtid i det nya landet.

Under 1990-talet upphörde många krigshärdar ute i världen men ur flyktningpolitisk synvinkel ersattes de av de uppblussande balkankrigen. Sverige blev hemland för drygt 100 000 f d jugoslaver, företrädesvis bosnier och kosovoalbaner. Samtidigt har strömmen av irakier, främst kurder, och asylsökande från Mellanöstern och Somalia fortsatt. Från f d Sovjetunionens olika delrepubliker kommer rysktalande människor som anser sig diskriminerade i sina ”nygamla” hemländer.

Uppgifter från befolkningsregistret säger att det f n bor cirka 500 000 utländska medborgare i Sverige. Antalet utrikes födda uppgår till cirka en miljon individer vilket motsvarar elva procent av befolkningen. Antalet andragerationsinvandrare är drygt 800 000. Sammanlagt omfattar de båda sistnämnda grupperna nästan 20 procent av Sveriges befolkning (Ekberg 2003 s 25).

Livssituationen för asylsökande och invandrare

Asyltiden är för många en period av mental påfrestning och ovisshet. Detta kan i hög grad även gälla för dem som fått uppehållstillstånd och medborgarskap. Som invandrare ställs man inför ständiga utmaningar som sätter traditionella värderingar ifråga. Att anpassa sig till nya och främmande normer kan vara mentalt krävande och skapa inre spänningar. När dessutom yttre problem av praktisk art som arbete och boende inte fungerar riskerar möjligheten till anpassning att försämrans.

Fysisk och mental hälsa beskrivs av Antonovsky (1987) som en känsla av sammanhang och utgör en dynamisk process i vilken individen strävar efter att förstå, hantera och finna mening med livet. Av särskild betydelse för det hälsorelaterade beteendet är sociala nätverk och socioekonomiska faktorer. Det är förutsättningar som många asylsökande och invandrare saknar.

Enligt Hartmut Apitzsch är det att leva som flykting i ett främmande land en livserfarenhet som utan vidare kan betecknas som extraordinär:

”Många av dem som genomgår sådana erfarenheter har varit i närheten av en fientlig övermakt som hotat och i några fall krossat dem. De har undgått trakasserier, förföljelse och kanske fängelse för att återfinna sig i nya läger, åtminstone till en början medan deras fall utreds. Lyckas de få uppehållstillstånd väntar en gigantisk uppgift” (Apitzsch 1993).

Till denna beskrivning kan läggas att flertalet asylsökande som befinner sig i Sverige idag inte kommer från direkta krigsmiljöer utan ansöker främst av anhörigskäl och humanitära skäl.

Stefi Pedersen har fångat några av villkoren för ”den gigantiska uppgift” som väntar den nyanlände:

”Flyktingen som plötsligt och oväntat har tvingats släppa alla sociala relationer med hemlandet anländer hjälplös, utan pengar och utan rättigheter, till ett nytt land. Mycket ofta nödgas han ta emot hjälp av andra – individer eller institutioner – och ofta tvingas han leva på en lägre social och ekonomisk nivå än vad han är van vid.

Dessutom är han obekant både med levnadssättet och den allmänna mentaliteten i det nya landet. Ingen kontakt faller sig lätt för honom, vare sig i privatlivet eller i arbetet, och allting måste byggas upp på nytt från grunden.

vatlivet eller i arbetet, och allting måste byggas upp på nytt från grunden. Känslan av att vara ovälkommen är vanlig hos flyktingar och ingen av dem kan helt undgå den” (citerat efter Apitzsch, 1993).

Oavsett vilka motiv som ligger bakom invandringen till Sverige väntar en tid, kortare eller längre, kanske livslång, av kamp för anpassning till de nya livsvillkoren. Det gäller i viss mån även för dem som inte är motiverade att bli ”svenskar” utan är inriktade på att leva bland landsmän där deras egen kultur dominerar.

Det finns flera indikatorer på att asylsökande och invandrare har en sämre psykologisk hälsostatus än svenskar i medeltal. Därmed får hypotesen att dessa grupper är mer mottagliga för alkohol- och narkotikamissbruk ett visst stöd. Enligt Rättsmedicinalverket är fler än var tredje person som genomgår rättspsykiatrisk undersökning av utländsk härkomst, merparten födda i utlandet. Var femte kommer från länder utanför Europa.

En rättspsykiatrisk undersökning beslutas av domstol vid misstanke om allvarlig psykisk störning. I många fall ges diagnosen PTSD, posttraumatisk stressyndrom, en diagnos som kan knytas till krigsupplevelser och erfarenhet av liknande hotfulla situationer.

Men enligt personal vid Rättsmedicinalverket kan lika viktiga förklaringar vara av mindre dramatisk karaktär som arbetslöshet, låga inkomster, bostadslöshet och avsaknad av sociala nätverk. En jämförbar grupp svenskar skulle sannolikt också vara oproportionerligt stor inom rättspsykiatrin.

En annan indikation på asylsökandes psykiska tillstånd är att landstingets psykiatrimottagningar i de län som hyser flest asylsökande tidvis är sprängfyllda av hjälpsökande, som i högre proportion än deras andel av befolkningen består av asylsökande och invandrare. En stor del av dem som hamnar inom psykiatrin bedöms vara potentiella suicidfall.

Barnen och de unga

De barn och unga som kommer till Sverige kan indelas i två grupper. Dels de ensamstående barnen, dels de som kommer tillsammans med sin familj. Till den förstnämnda gruppen hör de så kallade ankarbarnen. De är särskilt utsatta då de klippt av all kontakt med sin naturliga miljö men trots det förväntas vara en länk till föräldrar och släkt som väntar i hemlandet. Det senare kan skapa en hård press på barnen och ge skuld känslor i de fall deras vistelse inte leder till att de närmaste släktingarna får tillstånd att komma efter.

Enligt Migrationsverkets regler har barn under 18 år större möjlighet att få uppehållstillstånd vilket också lett till att många unga uppger att de inte upp-

nått denna ålder. Då personal misstänker att uppgiften är falsk skickas därför varje år ett antal unga till skåldersscreening.

Oavsett om barnen är ensamma i Sverige eller inte väntar en mycket svår tid för många. Det gäller särskilt dem som inte har någon ordnad skolgång bakom sig. Skolan klarar inte av de krav som ställs. En mycket erfaren integrationsarbetare sammanfattar:

”Vad gör vi med unga människor mellan 12 och 20 år som inte kan ett svenskt språk och aldrig gått i skolan? De får mycket svårt att komma in i samhället och jag skulle vilja ge ett råd till föräldrar som inte är direkt förföljda och tänker bryta upp från sin ursprungliga miljö: gör inte detta så länge barnen är mellan 12 och 20 år. Det är ett mycket högt pris.

Vad återstår för dem som inte lyckas? Man vänder sig till en subkultur där man försöker bli någon, hiphopstjärna, sporthjälte eller gangster.”

Till ovanstående grupper kan läggas ett tusental barn som är efterlysta av polisen för att ha gömt sig efter avvisningsbeslut samt ett växande antal barn i familjer som inte sökt asyl utan kommit till Sverige illegalt för att arbeta svart.

Mottagandet i Sverige

Syftet med den svenska integrationspolitiken, åtminstone rent teoretiskt, är att både anpassa den generella politiken till en mångkulturell befolkning och utforma och erbjuda speciella åtgärder till nyanlända invandrare så att de så snart som möjligt kan leva på samma villkor som de inrikes födda och i samma utsträckning bidra till sin egen och samhällets utveckling. Detta gäller både asylsökande, som ofta drabbas av långa väntetider innan de får besked om eventuellt uppehållstillstånd, som invandrade som erhållit sådant.

Utbildning och arbete

För många som invandrar till Sverige idag tar det mycket lång tid innan de integreras i det svenska samhället. Bland de viktigaste hindren anses möjligheten till utbildning och tillgång till arbete/försörjning vara. Det gäller unga och gamla, asylsökande och invandrare som fått uppehållstillstånd eller medborgarskap. ”Arbete åt alla” har länge varit den mest grundläggande politiska visionen i Sverige. Att ha ett arbete och kunna försörja sig innebär inte bara ekonomisk frihet för den enskilde utan ger honom/henne även självrespekt, självförtroende och möjligheter till ett meningsfullt liv.

Många invandrande har bristfällig utbildning med sig från hemlandet. När en ung asylsökande därför sätts i svensk skola är det inte bara språket som blir en hämmande faktor utan även det faktum att han/hon många gånger har en sporadisk skolgång bakom sig som gör det omöjligt att placera honom/henne bland jämnåriga elever. Detta kan upplevas som frustrerande och understryka ett redan upplevt utanförskap. Men många unga är också receptiva och lär sig både språk och anpassning betydligt snabbare än den äldre generationen.

Äldre invandrare med bristfällig skolgång hamnar ofta i en ond cirkel där arbetslöshet varvas med lågstatusjobb eller svartjobb. Olyckligtvis hjälper det inte alltid med utbildning heller. Undersökningar visar att många högutbildade invandrare inte får de kvalificerade arbetsuppgifter som svenskfödda med motsvarande utbildning får.

Eget boende eller förläggning

En fråga av intresse för asylsökandens trivsel är att de har ett bra boende. Många har hittills bott i för dem särskilda förläggningar eller flyktinglägen-

heter. Andra har valt eget boende. Möjligheten till eget boende infördes av Riksdagen 1994. Bakom reformen låg en önskan att komma bort från ”omhändertagandefällan” i asylsystemet, att de asylsökande skulle behandlas som vuxna mogna ansvarstagande människor. Vid mitten av 2003 bodde cirka 50 procent av de asylsökande i eget boende.

Det främsta skälet till att asylsökande väljer eget boende är närheten till släkt, vänner och landsmän. Men trots den goda tanken kan det emellertid vara ett sämre alternativ än boende i förläggning. De nackdelar som nämns är att de asylsökande och deras barn kan fara illa under asyltiden. Barnen får ingen studiero och flyttningar mellan olika värdfamiljer leder till skolbyten och ibland lång väg till skolan. Värdfamiljens påbörjade integration försenas när de konfronteras med de asylsökandes oro under provningstiden och de asylsökande får svårigheter att delta i organiserad verksamhet. Man pekar också på trångboddhet, konflikter med värdfamilj och inneboende, vräkningar av värdfamiljer för att de stör grannar eller skadar sin lägenhet.

Den slutsats som kan dras av denna kritiska synpunkt är att de som bor i eget boende bidrar till sitt eget utanförskap och den ökande etniska segregationen som också utgör ett samhällsproblem.

Mot de rapporterade problemen med eget boende skall dock ställas de många positiva erfarenheter som redovisas från boende själva. Det faktum att det alltid är ett fritt val och att möjligheten att flytta till ett anläggningsboende alltid finns måste rimligen också tolkas som att det egna boendet uppskattas av de asylsökande. ”Att själv kunna välja om man vill bo i anläggningsboende, och kanske dela lägenhet med främlingar, eller hos släkt och vänner som man känner, måste vara något som bidrar till upplevelsen av att kunna påverka sin livssituation och därmed välbefinnande” (SOU 2003:75 s 45).

Missbruk bland asylsökande

Intervjuer har genomförts med ett 50-tal personer vid tre stora flyktingförläggningar, Gimo, Carlslund och Flen samt med andra personer som i sin professionella verksamhet eller genom ideellt arbete kommer i kontakt med asylsökande.

Allmän personal vid flyktingförläggningar

Trots att personal och asylsökande dagligen finns inom samma område säger personalen enstämmigt på de ställen jag besökt att de inte har någon större insyn i de asylsökandes vardagsliv. De asylsökande bor för sig i enskilda lägenheter eller i korridorer där de själva sköter matlagning och praktiska göromål. Att det skulle förekomma missbruk av alkohol och narkotika har dock ingen av de intervjuade på förläggningarna sett tecken på och man har med undantag från någon enstaka grupp inga misstankar om detta. På ungdomsavdelningen i Gimo, där kontakten mellan personal och de skolpliktiga ungdomarna är mer intim än vid vuxenavdelningarna, finns heller ingen indikation på alkohol- och narkotikamissbruk.

Hälsovårdspersonal vid flyktingförläggningar

När de asylsökande anländer till en flyktingförläggning erbjuds de allmän hälsoundersökning. Många utnyttjar erbjudandet och får adekvat vård. Vad beträffar de asylsökandes psykiska status brukar den enligt hälsovårdspersonalen till en början vara ”på topp” i många fall. Upplevelsen att ha nått sitt mål, att ”det hela är över” genomsyrar den nyanlände och därför upplevs stor tillfredsställelse med livet.

Först efter ett tag, vanligen tre-fyra månader, börjar stämningsläget förändras. Den nyanlände hade förväntat sig uppmärksamhet för sitt fall och konkreta åtgärder. Istället händer just ingenting synbart och en besvikelse börjar ta överhand som också ofta går över i rädsla. Den nyanlände inser att inget kan tas för givet, att risken finns för negativa besked. Denna insikt i kombination med sysslöshet utlöser ibland en oro som i vissa fall endast kan stillas på artificiell väg. Den lösning som då kan ligga närmast till hands är att begära psykofarmaka av vårdpersonalen som dämpar oron och/eller underlättar nattsömmen. Den höga konsumtionen av farmaka kan bli långvarig. Om de

ansvariga läkarna försöker begränsa receptskrivningarna finns risk för svart handel med samma medel.

De här reaktionerna hos asylsökande beskrivs av många forskare. Apitzsch sammanfattar t ex fenomenet på följande sätt vad beträffar flyktingar som flytt från förtryck:

”En första fas av lättnad, ibland en nästan euforisk känsla av att befinna sig i säkerhet och att ha undkommit förföljarna. Efter en lång tid av umbäranden ter sig livet åter hoppfullt och man ser med tillförsikt på framtiden.”

Apitzsch talar sedan om en gryende känsla av desillusionering som kan bestå även om den asylsökande så småningom får uppehållstillstånd och medborgarskap. Livet i det nya landet kan bli mycket svårare än man väntat sig:

”Svårigheterna att lära sig språket, att finna en plats i arbetsliv eller utbildning, att känna sig accepterad av majoritetsbefolkningen och en allt starkare oro över förlusten av en självklar identitetsförankring. En spänning mellan det gamla och det nya som vanligen hanteras genom starka känslor av idealisering i endera riktningen och motsvarande nedvärdering av den andra” (Apitzsch 1993 s 42).

Personal vid polis, social myndighet, kriminalvård och sjuk- och hälsovård

Intervjuer med anställda vid olika myndigheter – polis, socialförvaltning, kriminalvård, psykvård och narkomanvård på olika orter har resulterat i liknande allmänna formuleringar som erhöles vid flyktingföreläggningarna. Man kommer slumpvis i kontakt med invandrade personer men har ingen speciell åsikt eller kunskap om asylsökande och deras eventuella alkohol- och narkotikamissbruk.

Ideellt verksamma personer och föreningar

I Sverige finns grupper som arbetar ideellt med människor som uppehåller sig illegalt i landet. Verksamheten, som av naturliga skäl är dold, ger ekonomiskt stöd, boendestöd samt råd och hjälp i medicinska frågor. Vanligen rör det sig om före detta asylsökanden som fått definitivt avslag på sin ansökan om att få stanna i Sverige.

Några intervjuade personer från denna verksamhet ansåg sig inte ha kännedom om missbruk. En uttryckte det så här. ”Jag ser inget missbruk hos våra klienter. Men normalt sett borde de ta sig ett glas eller två med tanke på hur illa de behandlas av samhället.”

Det finns också ”öppna” ideella föreningar som tar sig an flyktingärenden. Ett sådant är ”Solidaritetens hus” i Flen. Föreningen har öppen mottagning en dag i veckan och försöker bistå asylsökande som behöver hjälp med överklaganden eller problem av byråkratisk natur. Man ger också råd om var hjälp med psykiska besvär och liknande står att finna.

Enligt personalen på ”Solidaritetens hus” finns inget som talar för att deras klienter missbrukar alkohol eller narkotika. Däremot märker man att det föreligger ett behov av lugnande medel och sömnmedel.

De rysktalande ungdomarna

En växande grupp asylsökande är personer från det forna Östblocket. Flertalet är rysktalande unga män och män i lägre medelålder med ursprung i Ryssland eller olika delar av före detta Sovjetunionen. Denna kategori pekats ut av flera intervjupersoner som den kanske tydligaste problemgruppen bland de nyanlända till Sverige. Några har kriminell bakgrund redan från hemlandet, andra riskerar att hamna i kriminalitet i sitt värdland.

Möjligheten för dessa män, och i några fall kvinnor, att få stanna är minimala men genom det svenska systemet som ger möjligheter till överklaganden av avvsningsbeslut kan de ändå i praktiken stanna i landet i flera månader, i en del fall betydligt längre.

Då utsikterna för ett framtida liv i Sverige är små menar många intervjupersoner att de asylsökande är mindre motiverade att lära sig svenska än andra liksom att delta i program som anordnas för asylsökande. Därigenom finns risk för att de frestas till kriminalitet och bruk av alkohol och narkotika. Det finns också misstankar om att några försörjer sig på droghantering vilket kan föra med sig att langarna själva också blir drogberoende.

Sammanfattade intryck om asylsökande

En sammanfattning av intervjuerna ger för handen att det inte föreligger något generellt utbrett missbruk av alkohol och narkotika inom asylsökande grupper i Sverige. Samtidigt kan konstateras att de tillfrågade har mycket liten kontakt med denna grupp och att det därför finns stora kunskapsluckor. Den enda kategori som i någon mån kan misstänkas ha missbruksproblem är ensamstående asylsökande från länder som stod under kontroll av f d Sovjetunionen. Några faktorer som enligt intervjupersonerna anses ha en hämmande verkan på missbruket är:

- flertalet asylsökande saknar pengar till droger
- flertalet saknar kontakter med försäljare/langare

- flertalet är måna om att leva skötsamt och inte riskera utvisning på grund av missbruk
- många har stark anknytning till religiösa samfund där bruk av alkohol och narkotika fördöms.

Riskfaktorer som nämns är främst av mental karaktär. De som drabbas av besvikelser, oro, hopplöshetskänslor och monoton livsföring kan vara mer mottagliga för droger som flyktmekanism. För vissa kan även bristen på pengar leda till kriminalitet som inkluderar droghantering.

Att missbruk av alkohol och narkotika förekommer bland asylsökande likaväl som hos andra grupper i samhället torde vara helt klart. Men fenomenet är dolt, bland annat beroende på att den som missbrukar av olika skäl inte vill avslöja sitt missbruk. Till skillnad mot invandrare med uppehållstillstånd kan den asylsökande inte räkna med att få hjälp. Dessutom kan han tro att det försämrar hans möjlighet att få stanna. Representanter för etniska grupper vill ofta heller inte framställa den egna gruppen i dålig dager.

Det är också troligt att problemet är olika utbrett för olika etniska grupper. Det enda som med säkerhet fastslås av intervjupersoner med insikt i problematiken är att konsumtionen av psykofarmaka generellt är hög bland asylsökande och för många riskerar att övergå i missbruk.

Förekomst av alkohol- och narkotikamissbruk bland invandrare

Till denna grupp räknas här alla med invandrarbakgrund som bor i Sverige men inte är asylsökande.

Det intryck man får av intervjuer med sociala myndigheter och polis med flera är att man inte skiljer mellan asylsökande och invandrare. Man skiljer också allt mindre på dem som har invandrarbakgrund och svensk sådan. Kunskapen om invandrargrupperna verkar ha minskat. Bland berörda tjänstemän finns delade meningar om detta. I Umeå beklagade till exempel en socialsekreterare denna tendens: ”Vad beträffar invandrargruppernas förhållanden till droger har socialtjänstens kunskap tyvärr minskat. Det är ett kapitel för sig som borde få mer uppmärksamhet. Det jobbades med de här frågorna till mitten av 90-talet. Men i samband med att annat las ned blev det likadant med det här.”

En polisrepresentant från samma kommun tillade: ”Tyvärr har vi också dålig kunskap om invandrargrupperna. Det skulle behövas mer. Här finns också den gamla gruppen opiatmissbrukare. De har alltid isolerat sig, behållit sina problem för sig själva. Men deras barn ser vi mer av på gatorna. Vad beträff-

far somalierna förstår polisen att de bland annat använder mycket kat men vi gör inga beslag och kan inte komma åt det.”

En socialtjänsteman i Stockholm är delvis av annan åsikt: ”Jag menar att invandrarna inte skall ses som en speciell grupp. Det är inget magiskt över just invandrare. Deras problematik är på många sätt parallell till den som killarna från Kramfors har.”

Det framfördes också åsikten att det egentligen inte är invandrantillhörighet som är problemet: ”Det är ingen skillnad mellan dem och oss. Men de har kanske lite jobbigare genom att föräldragruppen inte vet hur den skall söka vård. Därför blir det ett jobbigare problem. Om en mamma vill träffa socialtjänsten kanske hon tänker: de tar nog mina barn ifrån mig. Det finns alltså en rädsla att söka hjälp. Och så är det förstås skammen som många föräldrar känner.”

Att kunskapen om missbruk hos invandrare är låg bland de intervjuade bekräftas av andra studier. Berörda myndigheter säger att problemet kan vara stort men saknar ofta kontakt med invandrargrupperna. Bengt Svensson och Arne Kristiansen diskuterar frågan i en studie över situationen i ett par kommuner i södra Sverige, Karlshamn och Kristianstad. Om den förra kommunen sägs bland annat: ”När det gäller narkotikamissbruk bland invandrare så uppger socialtjänstens företrädare att det finns få invandrare bland deras klienter: ”Vi känner ju till att det är många invandrare som använder narkotika och säljer narkotika men dom hamnar nästan aldrig hos oss i socialtjänsten. Jag har inte en enda klient med utländskt namn och nationalitet.”

Polisen uppger att man har kunskap om att det förekommer rökning av heroin bland några invandrargrupper i kommunen. Det finns också ett ungdomsgäng med invandrarbakgrund som enligt olika uppgifter använder och handlar med narkotika. ”Det är ju inte bara invandrare som säljer narkotika i Karlshamn”, säger en i fokusgruppen för att nyansera bilden av invandrare och narkotika i Karlshamn.

I Kristianstad är situationen likartad enligt samma undersökning och kan sammanfattas med orden från en socialtjänsteman: ”När det gäller invandrare finns det få aktuella missbruksärenden inom socialtjänsten, vilket också gäller frivården” (Svensson & Kristiansen 2003).

Likartade svar redovisas i en fokusgrupp i Stockholm 2003: ”Vad beträffar invandrare som problemgrupp finns det ingen avancerad kunskap i fokusgruppen. I vissa stadsdelar dominerar invandrarungdomarna bland missbrukarna. Bland dem finns särskilt mycket missbruk av rökheroin och cannabis. Men kunskap saknas” (Helling 2003).

Information från vissa invandrarföreningar

I en del fall kan invandrarföreningar vara en källa till kunskap om missbruk bland invandrare. Det finns många invandrarföreningar i Sverige, både på lokal och nationell nivå. På en ort kan det finnas flera föreningar som gör anspråk på att representera samma etniska eller nationella grupp. Förklaringen kan vara att föreningarna lägger tyngdpunkten på olika intresseområden men också att det kan råda spänningar inom grupperna på grund av att de kommer från olika geografiska områden eller har olika politisk eller etnisk förankring. Inom en etnisk grupp kan dessutom klanmotsättningar importerats från det gamla hemlandet, vilket försvårar ett konstruktivt samarbete.

En del invandrarföreningar har gjort vissa uppskattningar om missbruket bland landsmän även om de ofta är allmänt hållna. Andra föreningar tillstår inte att det finns problem. Förnekandet kan bero på att frågan inte känns aktuell eller relevant, att den är känslig men också på okunskap eftersom de som använder droger i möjligaste mån försöker dölja vad de håller på med inte bara för samhällets representanter utan lika mycket för familjen, släkten och andra från hemlandet.

Här nedan redovisas bedömningar om missbruksläget från sex invandrarföreningar. (Dessa redovisningar har lämnats i samband med ansökningar om projektanslag hos Socialstyrelsen år 2001 för bekämpning av alkohol- och narkotikamissbruk inom den egna etniska gruppen.)

Turkiska ungdomsförbundet, TUF

”En viktig fråga som Turkiska ungdomsförbundet ser mycket allvarligt på är droganvändningen bland ungdomar med turkisk bakgrund. Inom Turkiska ungdomsförbundet har vi under senare år blivit mer medvetna om att användningen av olika droger är vanliga bland våra ungdomar. Både ledare, föräldrar och ungdomar har framfört oro över den verklighet som de ser och upplever i de segregerade orterna om drogernas dramatiska ökning och de konsekvenser som detta har fört med sig bland ungdomar med turkisk bakgrund.”

Förbundet tar även upp problemet med tobaksrökning som man ser som ett första steg i användandet av andra droger. En enkätundersökning visar att nästan 70 procent av flickorna och 73 procent av pojkarna med turkisk bakgrund säger sig ha prövat att röka och att över 35 procent röker regelbundet. Några siffror angående alkohol- och narkotikaanvändning presenteras inte.

Somaliska föreningen i Malmö

Missbruk av drogen kat är vanligt inom den somaliska invandrargruppen. Enligt Somaliska föreningen i Malmö följer sociala och ekonomiska problem i katmissbrukets spår. Citat ur föreningens program:

”Bruket av kat i sig är beroendeframkallande och leder till passivitet. Smuggling är ett faktum och utgör ett annat problem. Själva smuglandet går ofta till så att vuxna använder sig av ungdomar. Både vuxna och ungdomar drabbas men på olika sätt. Vuxna, kvinnor och män, som använder drogen blir ofta allmänt passiva och försummar familjeansvaret med följd att familjer splittras genom skilsmässa. Ungdomar försummar skolan och sin utbildning, vilket kan leda till utanförskap och att de fastnar i en drogmiljö.”

Grekiska ungdomsförbundet

Grekiska ungdomsförbundet pekar på att en rad riskfaktorer för alkohol- och narkotikamissbruk även hårt drabbar invandrartäta områden.

”I våra kontakter med föräldrar och ungdomar ser vi i Grekiska ungdomsförbundet att detta berör även ungdomar med grekisk bakgrund. Efter att ha mött många av våra ungdomar kan vi konstatera att nästan alla har möjlighet att vända sig till någon i bekantskapskretsen som vet var man kan få tag på alkohol och droger.”

Romano Trajo i Malmö

Romerna är en av fem minoritetsgrupperna i Sverige. Romerna tillhör också gruppen invandrare och asylsökande i modern mening.

”Romano Trajo, Romernas Liv, är en förening som sedan 1995 arbetat för att motverka missbruk och social utslagning bland romer i Malmö. En stor del av den romska gruppen lever isolerad från andra samhällsgrupper. Arbetslösheten är stor och många känner sig diskriminerade. Missbruk av alkohol och narkotika bedöms som ganska utbrett. Missbruksmönstret liknar det typiskt svenska, hög alkoholkonsumtion och ett ganska vanligt förekommande amfetaminmissbruk.”

Bosnien-Hercegovinas Muslimska ungdomsförbund (BeMUF)

”Vi, Bosnien-Hercegovinas Muslimska Ungdomsförbund (BeMUF) tycker oss se ett ökat missbruk av narkotika och en ökad alkoholkonsumtion hos

bosniska ungdomar som är medlemmar i BeMUF och bland ungdomar som vi i BeMUF kommer i kontakt med.

Vår bedömning är att den av oss upplevda ökningen bland de ungdomar vi kommer i kontakt med är en del av den generella konsumtionsökningen på alkohol- och narkotikaområdet som skett i Sverige.

Det ökade missbruket av alkohol och narkotika som våra medlemmar, i de lokala bosniska ungdomsföreningarna, registrerat hos bosniska ungdomar tycks kunna bero på sociala problem, splittring i familjen, ganska dålig anpassning i Sverige med mera.”

Kurdiska ungdomsföreningen

Föreningen inleder med att konstatera att ungdomsdrickandet ökat i Sverige under senare år. Till detta lägger man följande lägesbeskrivning:

”Unga kurder har också drabbats av alkohol de senaste åren. En undersökning av Kurdiska Radion i Göteborg visade att alkoholdrickande bland kurdiska ungdomar blivit vanligare.

Missbruket är dolt bland de kurdiska ungdomarna eftersom de inte berättar om problemet för sina föräldrar eller släktingar. En del har börjat dricka på grund av påfrestningar och sociala problem i Kurdistan, andra har blivit missbrukare av samma anledning i Sverige.

Det finns många kurdiska tjejer som börjar dricka alkohol på grund av trycket från familjen eller hemförhållanden och kulturkrockar. En del tjejer vänder sig till sexköpare för att få pengar till alkohol.”

Kommentarer

Av de grupper som ovan har citerats är det två som bland intervjupersonerna uppmärksammas mer än andra, somalierna och romerna.

Somalierna är en väldefinierad grupp och deras missbruk är främst begränsat till drogen kat. Katmissbruket anses vara utbrett, särskilt bland män, i alla åldrar. Det tycks också vara mer omfattande bland somalier i storstäderna. Personer med somalisk bakgrund uppskattar att cirka 30 procent av männen inom vissa områden använder kat. Ett känt mönster från andra invandrargrupper är att en del unga kombinerar sin egen kulturdrog med värdlandets, i Sverige gäller det både amfetamin och alkohol.

Enligt Erland Kaldaras, som är aktiv i flera romska projekt i Malmö, är alkohol inget stort problem bland romer men narkotikan börjar bli det, främst amfetamin och partydroger.

”För bara tio år sen var det ingen som erkände att det fanns missbruk inom familjen. Det hade direkt lett till en uteslutning ur gemenskapen, och en narkoman hade till exempel aldrig släppts in på våra fester.

Förr doldes problemen inom familjens krets, och man var ovillig att erkänna dem och söka hjälp. Det ledde till isolering för familjen, som inte sällan vände missbrukaren ryggen.

Idag har i praktiken alla romska storfamiljer en eller flera missbrukare, så alla befinner sig i samma situation och kan därför inte fördöma eller se ner på andra familjer”.

En föreståndare på ett behandlingshem med inriktning på romer menar att gruppen med finsk bakgrund är mer drabbad än andra. Det är heller inte alltid lätt att se på någon om han är narkoman. Om familjen får kännedom om missbruket kan den rycka in och göra allt för att dölja detta för omgivningen bl a genom att klä upp missbrukaren och ge honom pengar så att inte socialtjänsten upptäcker något. Varje kontakt med myndigheter upplevs som hotande.

Stöd till vissa invandrargrupper

Vid sidan av de projekt som initierats av några invandrarföreningar finns få program idag som arbetar direkt förebyggande mot alkohol- och narkotikamissbruk. Inom svensk socialvård är det en vanlig inställning, som framgår av en del intervjuvar, att åtgärder skall sättas in för att hjälpa *människor* med problem och man delar inte upp dem i kategorier som asylsökande, invandrare och svenskar. Däremot finns mer allmänt hållna program som syftar till att sysselsätta, och ibland också utbilda, asylsökande och invandrare. I ett längre perspektiv kan dessa åtgärder betraktas som hämmande faktorer mot asocialt beteende, kriminalitet, alkohol- och narkotikamissbruk.

Exempel på åtgärder i förebyggande syfte i invandrarföreningars regi

Romano Trajo

Romano Trajo arbetar med jourverksamhet och krishantering. Föreningens medlemmar besöker bl a frivården och anstalter, där de fungerar som övervakare, mentorer, ombud och kontaktmän.

”Genom vår bakgrund har ungdomarna lättare att identifiera sig med oss vilket underlättar kontaktskapandet och leder till att förutsättningarna för ett attitydförändrande arbete förbättras,” säger en ledande medlem.

Det förebyggande arbetet innebär att de besöker skolor, hem och anstalter m m. De diskuterar med både föräldrar och ungdomar och försöker aktivera de unga så att deras fritid skall bli meningsfull. I samband med mötena visas en informationsfilm, ”Grofo”, som är ett bra hjälpmedel för att föra ut budskap och få igång en debatt. Ett annat bra sätt att komma i kontakt med och påverka ungdomar är att göra utflykter tillsammans där man bor över på annan ort och har program som både är underhållande och informativa.

Turkiska ungdomsförbundet, TUF

TUFs målsättning med sitt förebyggande arbete uttrycks med förbundets egna ord på följande sätt:

- att kartlägga orsakerna till droganvändandet bland ungdomar med turkisk bakgrund
- att ta fram åtgärds paket och nya arbetsmetoder för att motverka droganvändandet tillsammans med ungdomarna på lokal nivå på lång sikt
- att informera ungdomar och föräldrar om droganvändningens konsekvenser och bieffekter
- att påbörja debatt och dialog med politiker, myndigheter och media om drogproblemen hos ungdomar med turkisk bakgrund.

Somaliska föreningen i Malmö

Citat ur Somaliska föreningens i Malmö program: ”Det primära målet är att förändra somaliernas attityder och beteende gentemot drogen och på så sätt förebygga missbruket av kat. Projektet skall också öka somaliernas insikt om drogens skadlighet, socialt och ekonomiskt. Projektet skall utveckla handlingsplaner för de båda målgrupperna med effektiv ’görbarhetskraft’ ”.

Det sekundära målet är att få igång somaliernas samhällsengagemang, öka deras delaktighet i det svenska samhället och ta ansvar för sin och sin familjs situation. Det handlar ytterst om att ändra en hel livsstil och att få igång ett samhällsengagemang hos dessa grupper.

Skolor bör vara intresserade av att använda resultaten från projektet för att stoppa alkohol- och narkotikamissbruk bland elever.”

Som metod använder projektet sig av rollspel, diskussion, samtal och information.

Grekiska ungdomsförbundet

Ur förbundets program: ”Vi kommer att kartlägga alkohol- och drogvvanor bland ungdomar med grekisk bakgrund. Opinionsbildnings- och informationsinsatser kommer att anpassas till olika kommuner. Utbildning av modersmåls lärare som kan fungera som en länk mellan ungdomar, föräldrar och skola. Lokala grekiska föreningar kommer att arbeta nära sociala myndigheter och andra organisationer för att tidigt kunna upptäcka ungdomar i riskzonen.”

Bosnier mot droger

Målgruppen är ungdomar mellan 15 och 20 år. Föreningen tror att den på ett annat sätt än t ex föräldrar och myndigheter, kan nå och påverka andra ungdomar. Detta görs bland annat med hjälp av konferenser, studiecirklar och föreläsningar. De nuvarande planerna är att ordna sju regionala konferenser och utifrån dem sammanställa någon form av material, arbetshäfte, CD-skiva el-

ler liknande. Alla deltagare på konferenserna erbjuds ingå i föreningens anti-drognätverk på webben.

Genom konferenserna skall också ett antal extra intresserade medlemmar "vaskas" fram som skall få specialutbildning i alkohol- och narkotikafrågor.

Kurdiska ungdomsföreningen

"Mindre alkohol – bättre hälsa" är rubriken på föreningens projekt. Man försöker stimulera ungdomar att ägna sig åt meningsfulla aktiviteter samt att ge ungdomar och föräldrar information om alkohol och narkotika. "Genom detta projekt skall vi hjälpa kurdiska ungdomar att hantera sina svårigheter och stärka deras sociala kompetens, något som minskar deras behov av alkohol.

– Vi vill påverka kurdiska tjejer att bli mer självständiga och våga utnyttja sina rättigheter i samhället i stället för att låta problemen lösas med alkohol och droger. Genom projektet vill vi:

- att alkoholdrickande bland kurdiska ungdomar minskar
- bilda nätverk mellan ungdomsföräldrar och föreningen.

Kommentar

De projekt som beskrivs i detta avsnitt pågår när denna rapport skrivs, varför det ännu inte redovisats några erfarenheter.

Särskilda insatser i förebyggande syfte hos romer

I Stockholm har Integrationsnämnden sedan år 2000 i uppdrag att handlägga ärenden rörande nationella minoriteter i Stockholms stad. I ett PM av den 15 januari 2004 från Integrationsförvaltningen i Stockholm görs en sammanfattning för åren 1998–2003. Bland annat har utbildningsprogram och utvecklingsprojekt för romer genomförts. Insatserna har främst inriktats på att i samverkan med berörda parter utveckla nya metoder och modeller för att förbättra romernas situation.

I promemorian hävdas att ett resultat av förvaltningens insatser är att det romska föreningslivet i Stockholm vuxit sig starkare. 1999 fanns tre aktiva föreningar som organiserade romer och som förvaltningen hade kontakt med. I januari 2004 hade förvaltningen kontakt med cirka 15 föreningar samt driver olika typer av integrationsprojekt. Projekten har huvudsakligen initierats och genomförts av romer med stöd av integrationsförvaltningen och andra myndigheter och organisationer. De genomförda projekten har haft följande karaktär:

Utbildningsprojekt

Läxläsning, studiecirklar, produktion av skönlitteratur och läromedel på romanés samt riktade utbildningar för en romsk målgrupp.

Identitetsstärkande projekt

Fokusering på kunskap om den romska kulturen, språket och historien samt situationen för romer idag.

Motivationsprojekt

Förberedelser för utbildning och arbetsliv.

Informations- och kulturprojekt

Information om romer till allmänheten.

Sociala projekt

Uppsökande verksamhet och motivationsinsatser.

Projekt "Språnget"

Språnget är ett projekt som berör utbildning, arbetsmarknad och integration. Projektet initierades 1998 av en grupp romer och dåvarande resursförvaltningen för skola och socialtjänst. År 2000 överfördes ansvaret till Integrationsförvaltningen. Projektet avslutades i juni 2002.

Bakgrunden till projektet var oron för ett ökat missbruk bland unga romer. Man vände sig till romer som förväntades vilja engagera sig i arbetet med missbruk i allmänhet och missbrukande romer i synnerhet. Ett viktigt mål var att täcka ett behov av romer med kulturkompetens som kunde agera brygga mellan behandlingshemmen och missbrukarna. Förhoppningen var också att fler romer med missbruk skulle söka sig till vård och behandling. Ett annat mål var att ge romer chans till utbildning eftersom gruppen i allmänhet har en relativt låg utbildningsnivå.

En sammanfattning av projektets resultat: Av de 14 elever som antogs till behandlingsassistentutbildningen var det 11 som fullföljde den. Av dessa hade, kort tid efter projektets avslutning, tio arbete inom behandlingsområdet och en var föräldraledig. Forskaren Jonas Rabe, som utvärderat projektet, säger bland annat att "både självinsikten och självförtroendet har ökat för de personer som har fått utbildning och arbete. Detta har i sin tur fått ringar på vattnet då personer i deltagarnas omgivning blivit intresserade och inspirerade av deras val och av deras erfarenheter. Vidare har en attitydförändring skett på de arbetsplatser där romerna har arbetat. Bilden av en rom som en person utan utbildning eller riktigt arbete har punkterats"(Rabe, 2003).

Projektet ”Romska elever i skolan”

Bakgrunden till detta projekt var insikten om att många romska barn hade påtagliga anpassningsproblem i skolan. I rapporten ”Romska elever – hur går det för dem i skolan?” framkom att frånvaron bland romska elever på låg- och mellanstadiet var ca 25 procent jämfört med fem procent för samtliga elever. På högstadiet var motsvarande siffror 33 respektive sju procent. Undersökningen visade också att mycket få elever gick ut grundskolan med kompletta betyg och att ytterst få gick vidare till högre utbildning.

Projektet ”Romska elever i skolan” genomfördes under perioden augusti 2001 till december 2003. Syftet var att motivera romska barn till ökad närvaro och aktivt deltagande i skolan samt höja antalet elever med slutbetyg. Metoderna för att nå syftet har varit av tre slag:

- försök att engagera föräldrar och vuxna att ta ett större ansvar för barnens skolgång
- utbildning av romer till lärarassistenter
- motivera skolor att pröva nya former för att förbättra romska elevers skolsituation.

Syftet med att utbilda romska lärarassistenter var att få människor med ”kulturkompetens” till skolorna. Detta på grund av att skolpersonal ofta uppgivit att de inte lyckats nå kvalificerad kontakt med de romska barnen.

Ett annat syfte var att de utbildade lärarassistenterna skulle kunna fungera som ”goda förebilder för romska barn och vuxna samt att de med sin närvaro i skolan legitimerar att skolan är en plats där även romsk kultur och tradition har ett utrymme och där romer medverkar.”

Utbildningen av lärarassistenterna genomfördes på Sundbybergs folkhögskola. 16 elever antogs efter antagningstester. Uppläggningsen var likartad den som tillämpades för projektet ”Språnget,” det vill säga en utbildningsgrupp med enbart romer där teoretiska kunskaper varvades med omfattande praktik samt mycket stöd- och motivationsarbete till deltagarna och deras familjer. Under senare delen av utbildningen erhöll deltagarna lön.

Resultatet av verksamheten sammanfattas av integrationsförvaltningen: ”I december 2002 utexaminerades de sex deltagare som initialt hade mest förkunskaper, varav fem fick arbete inom skolområdet och den sjätte är sjukskriven. Två av deltagarna avbröt sin utbildning. Den 17 december 2003 utexaminerades de återstående åtta deltagarna. Två hade fått anställning, fem står nu till arbetsmarknadens förfogande och en har för avsikt att söka vidare till lärarhögskolan.

Det är för tidigt att dra långtgående slutsatser av projektets effekter på skolorna då det precis har avslutats, men förvaltningen kan konstatera att frågan

om de romska elevernas skolsituation kommit upp på dagordningen på de skolor som berörts av projektet.

Skolorna rapporterar även om positiva effekter av lärarassistenternas närvaro som praktikanter på skolan, bl a när det gäller de romska skolelevernas deltagande i verksamheten. Projektet har också fått uppmärksamhet bland romer genom bl a romska radiosändningar och press.”

Projektet ”Romer på väg”

Projektet drivs av Stadsmissionen i Stockholm med syftet att motivera romska kvinnor med finsk bakgrund att utbilda sig och komma ut på arbetsmarknaden. Projektet, som erhållit stöd från integrationsförvaltningen, startade i augusti 2000 och har utformats i flera etapper. I de första etapperna har tyngdpunkten lagts på motivationsinsatser. I augusti 2003 övergick projektet till en särskild folkhögskolekurs för romska kvinnor i Stadsmissionens folkhögskolas regi. Kursen innehåller förutom kärnämnen även särskilda kurser i sömnad, mönsterkonstruktion och tillskärning.

Projektet grundar sig på liknande idéer som de ovan redovisade. Det finns, vid sidan av redovisade projekt, ett flertal andra som riktar sig till romer, särskilt i de tre storstäderna.

Särskilda insatser för somalier

I Rinkeby har ett projekt för somalier startat under 2003 i kommunens regi. Projektets målsättning är:

- att arbeta med attitydförändring för att minska katmissbruk och missbruk av andra droger i Rinkeby
- att bygga upp ett nätverk mellan Stockholm, Göteborg och Malmö i syfte att gemensamt arbeta med katfrågor
- att sprida kunskap till yrkesverksamma och boende i Rinkeby om narkotikaberoende
- att sprida information om Rinkebymottagningens verksamhet och behandlingsprogram
- att utveckla samarbete med polisen och åklagarmyndigheten kring kat i syfte att begränsa tillgängligheten.

En viktig uppgift för projektet är att fördjupa samarbetet med de somaliska föreningarna i Rinkeby kring attitydförändringar till kat och andra droger. Ett viktigt inslag i arbetet är att knyta religiösa ledare till arbetet. Ett exempel är att Imamen tar upp frågan i fredagsbönen.

Andra sätt att arbeta har varit att ordna halvdagsseminarier som riktar sig till yrkesverksamma, exempelvis elevvårdspersonal, förskolepersonal och personal från mödra- och barnvårdscentraler.

En faktabroschyr om kat utformades under hösten 2003 och 35 personer har utbildats till droginformatörer.

Nätverk inom kommunen och mellan tre kommuner

Projektet har tagit initiativ till att bygga ett nätverk mellan de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Dessutom har initiativ tagits för att bygga nätverk inom varje kommun.

Allmänna åtgärder som påskyndar integrering

Åtgärder som påskyndar integrering kan också ha en förebyggande funktion när det gäller kriminalitet, missbruk och allmän asocialitet.

Den öppna skolan

Öppna Skolan¹ är exempel på projekt som prövar nya strategier för skolarbete i s k utsatta områden. Projektet omfattar sju skolor i Stockholm, Göteborg, Malmö, Örebro och Jönköping. En grundtanke med Öppna Skolan är att skolan skall samverka med det omgivande närsamhället och därigenom bli bättre på att förstå, uppskatta och ge utrymme för den etniska, kulturella och sociala mångfalden bland de boende i området.

En av projektskolorna är Internationella Skolan i Gårdsten i Göteborg med 700 elever som talar ett 40-tal olika språk. 95 procent av eleverna har ett annat modersmål än svenska.

En viktig del av skolans verksamhet är att man lyckats skapa ett engagemang på föräldrarnas villkor, vilket bland annat yttrar sig genom att man bildat en lokal föräldrastyrelse. Vuxenutbildning inom SFI (Svenska för invandrare) är också en naturlig del av verksamheten.

¹ I projektet samverkar Integrationsverket, Skolverket/Myndigheten för skolutveckling och Statens folkhälsoinstitut samt stiftelsen Cesam. (Kortnytt, Integr verk 031031)

På fritiden sker massor av aktiviteter, som matlagning, kurser i hur man lär sig cykla, använda datorer, hjälpa barn med läxor och sy kläder. Detta är bara några exempel på hur strävan att ”sätta skolan mitt i byn” kan förverkligas.

Enligt den dokumentation som gjorts om projektet heter det bl a:

”Den öppna skolan ger ökade förutsättningar för integration. --- Integration handlar om att få vara fullvärdig medborgare, som man är, med likvärdiga rättigheter och skyldigheter och inte minst möjligheter, utan hänsyn till särskild grupp tillhörighet. Integration handlar också om att ta tillvara olikhet och mångfald som en naturlig och positiv del i samhällslivet och vardagen. --
– När man accepteras som den man är, växer tron på att den egna livserfarenheten och kompetensen är något att räkna med” (Riksrevisionsverket, 2002).

Arbete och utbildning

”Orsaken till att så många invandrare står utanför arbetsmarknaden står”, enligt en statlig utredning, ”bl a att finna i ett irrationellt drag i det svenska samhället: arbetsgivare, personalchefer och andra har inte varit mentalt inställda på att anställa personer med exotiska namn och annorlunda utbildningsbakgrund” (Etablering i Sverige, SOU:2003:75). Detta kan ses både som inhumant och negativt för det svenska samhället och för att en ändring skall ske behövs enligt utredningen ”en öppen och ärlig granskning av nuvarande situation och genomgående förändringar av befintliga institutioner, lagar, regler och rutiner. De flesta system – både samhällsliga och inom den privata sektorn – är i stor utsträckning uppbyggda och anpassade till en infödd befolkning som vuxit upp och fått sin utbildning inom landet.”

Syftet med den svenska integrationspolitiken, åtminstone rent teoretiskt, är att både anpassa den generella politiken till en mångkulturell befolkning och utforma och erbjuda speciella åtgärder till nyanlända invandrare så att de så snart som möjligt skall kunna leva på samma villkor som de inrikes födda och i samma utsträckning bidra till sin egen och samhällets utveckling. Detta gäller asylsökande, som ofta drabbas av långa väntetider innan de får besked om eventuellt uppehållstillstånd, som invandrade som erhållit sådant.

Bakom de svårigheter som nyanlända mött de senaste åren ligger både långsiktiga strukturförändringar på den svenska arbetsmarknaden och den djupa konjunktursvackan. Ett ökat antal flyktingar och nya nationaliteter med varierande bakgrund och förväntningar har också spelat roll liksom sättet att organisera och genomföra mottagandet av flyktingar. Enligt rapporten ”Etablering i Sverige. SOU 2003:75” har den organisation som funnits och de åtgärder som stått till buds i initialskedet inte fungerat som den målinriktade och effektiva avspark som avsetts:

”Allt för många nyanlända har allt för länge blivit sittande på (skol)-bänken i väntan på att bli ’spelklara’ trots att vi vet att det är genom att vara med på plan och spela som vi lär oss spelets regler och blir bra medspelare” (SOU: 2003:75 s 35).

Rapporten hävdar att den kanske viktigaste faktorn för flyktingars anpassning till svenska samhällsförhållanden är en tidig kontakt med den svenska arbetsmarknaden. Andra faktorer som ålder, nationalitet, utbildning i hemlandet, utbildning i Sverige, väntetid i mottagningssystemet och civilstånd anses ha mindre betydelse. Det är värt att notera att en asylsökande inte varit förhindrad att arbeta under väntetiden om den bedömts vara längre än fyra månader. I åtskilliga fall är dock väntetiden betydligt längre.

Det finns alltså djupa insikter hos ansvariga att ”nyrekryteringen” till arbetslöshet och försörjningsstödsberoende måste brytas. Erfarenheten visar att utrikes födda som blir beroende av försörjningsstöd också i högre grad än inrikes födda blir långvarigt biståndsberoende med risker för bl a negativa psykosociala följder.

Det finns klara ambitioner att göra asylperioden mer integrationsförberedande och arbetsmarknadsinriktad. Även om de asylsökande får negativt besked anses denna ”utbildning” kunna vara till gagn för dem vid återkomsten till hemlandet.

I de fall då väntetiderna blir utdragna är nu målet att de skall vara så innehållsrika, aktiverande och nyttiga som möjligt för både individerna och samhället. Den traditionellt skarpa gräns som gått mellan asylsökande och personer som fått uppehållstillstånd har successivt börjat luckrats upp. Medan det under 1970- och början av 1980-talet var en uttalad ambition att inte erbjuda asylsökande annat än livets nödort under väntetiden, har det med ett ökande antal asylsökande och längre väntetider vuxit fram ett behov att göra väntetiden mera meningsfull. Begränsningarna i de insatser som riktats till asylsökande har motiverats av ambitionen att inte lägga stora resurser på personer som inom kort kommer att lämna landet eller invägga de asylsökande i falska förhoppningar om att uppehållstillstånd kommer att beviljas. Genom att inte erbjuda ett så attraktivt innehåll under asyلتiden minskar lockelsen att söka sig till Sverige.

Men fram till idag har skillnaden mellan asylsökanden och personer med uppehållstillstånd markerats av att exempelvis svenskundervisningen för asylsökanden varit mindre avancerad än för den andra gruppen inom ramen för skolformen svenska för invandrare.

Den verksamhet som funnits under asyلتiden har hittills motiverats av behovet att skapa meningsfullhet och struktur i en väntetid som annars hotar att bli rent destruktiv för de asylsökande.

Till dessa aktiviteter har alltså numera det dubbla syftet lagts att de skall vara ett stöd för ett fortsatt liv i Sverige eller någon form av meningsfull behållning i händelse av att ett återvändande till hemlandet blir aktuellt.

Här nedan redovisas ett par exempel på åtgärder som inte har någon direkt koppling till missbruk men som vänder sig till nykomna och som i förlängningen kan påskynda integrering och minska risken för marginalisering.

Aktivitetsprojekt i Flen

Migrationsverket i Flen har i samarbete med det privata företaget Management Mind UK Ltd (Sweden filial) startat ett projekt med namnet ”Att organisera aktiviteter för asylsökande i projektförhållande.”

Citat ur projektets programförklaring: ”Verket skall erbjuda de asylsökande organiserad verksamhet --- alla asylsökande som har möjlighet att delta skall göra det under 40 timmar per vecka, det vill säga en normal arbetsvecka. --- Med organiserad verksamhet menas verksamhet som utvecklar individen och antingen påskyndar integrationen i samhället eller underlättar återvändandet för dem som inte får uppehållstillstånd.”

Det finns stora insikter om hur viktigt det är att asylsökande aktiveras och hur litet som gjorts åt detta problem. Enligt en studie från Riksrevisionsverket (RRV 2002:19) har det hittills funnits stora brister i den organiserade verksamheten. Bl a går kritiken ut på att de asylsökande spenderar alltför kort tid i organiserad verksamhet och att praktik och arbete inte bedrivs i den utsträckning som är önskvärdt. Särskilt aktiviteter som förbättrar den enskilda asylsökandes ekonomi är viktiga för att vistelsen skall kännas meningsfull under den tid då den asylsökande väntar på beslut.

I dagsläget består den organiserade verksamheten främst av svenskundervisning, som bedrivs i grupper om cirka 20 personer under fyra timmar per dag. På förläggningen i Flen bedriver en del även fastighetsskötsel på annan tid.

Det nya projektet syftar alltså till full sysselsättning. Det finns många exempel på aktiviteter som skulle kunna uppfattas som meningsfulla. I kostnads-kalkylen har resurserna fördelats till aktiviteter i följande huvudgrupper:

- Hälsa – med aktiviteter inriktade på livsstil, mathållning, egenvård och den allmänna folkhälsoupplýsning som vi bedriver i Sverige
- Hemkunskap – med aktiviteter inriktade på matlagning, inköp, hantverk, hushållsekonomi, boendekostnader och ekonomi
- Teknik – med aktiviteter inriktade på rör, el, bygg, bil och möjligheter att utveckla sina kunskaper under tiden man deltar i aktivitetsprogram
- Data och övrigt – med aktiviteter inriktade på sökande och behandlande av information m m.

Utbildningsprojektet ISAK i Uppsala

Uppsala kommun har nyligen initierat ett projekt som skall uppmuntra invandrarers (och i viss mån asylsökandes) språkliga kompetens och därmed underlätta deras integration i samhället.

Projekt ISAK, (Integrerad svenska som andraspråk med Samhälls-, Arbetslivs- och Kulturorientering), är ett uttryck för att projektägaren Uppsala kommun delar SFI-utredningens (SOU 2003:77) syn på lärande för integration och självförsörjning. Följande citat ur utredningens sammanfattning utgör klangbotten för projektet:

”... För att möjliggöra för SFI-studerande att uppnå den kommunikativa förmåga som SFI syftar till fördras att de studerande får stöd och möjligheter att pröva sin språkförmåga och sina lärandestrategier i autentiska miljöer i samhällsliv och arbetsliv. För att betona detta i samklang med kursplanerna föreslår vi att begreppet Lärande i samhälls- och arbetsliv, LISA, introduceras. Vi visar också på hur detta moment konkretiserar samhälls- och arbetslivsorienteringen. Utredningen föreslår att kommunen får ett förstärkt åtagande att inom SFI-utbildningen anordna LISA, integrera momentet i utbildningen samt för att anskaffa platser som syftar till lärande i samhällslivet...”

De snabba förändringarna inom samhälls- och arbetsliv ställer nya krav på en ändamålsenlig SFI och arbetsmarknadsinriktad introduktion i kombination. Inom SFI är behovet stort av att kunna anpassa undervisningen till individuella behov. SFI behöver också utveckla modeller för en större flexibilitet, samtidigt som kraven på språkkunskaper idag är högre än tidigare.

Den kombinerade språk- och kulturchock som många nyanlända på ett eller annat sätt drabbas av kräver medvetna strategier och ökad samverkan inom SFI och arbetsmarknadsinriktad introduktion. Hittills använda arbetssätt och modeller har inte tillräckligt effektivt kunnat hantera individens behov och arbetsmarknadens krav. Alltför många nyanlända har aldrig kommit in på arbetsmarknaden. Nya former för praktikanskaffning behöver utvecklas för att öppna arbetsmarknaden för nyanlända.

Medvetenhet om kulturskillnader är, i synnerhet när det kulturella avståndet är långt, centralt för att undanröja inlärningshinder, frustration och otrygghet i en främmande kultur.

Samhälls-, arbetslivs- och kulturorientering i nära kontakt med utbildning, samhälle och arbetsplatser behövs för att skapa möjligheter och framtidstro för individen.

Initiativ, ansträngning och ansvar krävs från individens, samhällets och arbetslivets sida för att skapa ett klimat där de nyanlända ser sig själva, och betraktas, som en resurs i det nya landet och på framtidens arbetsmarknad.

Genom projekt ISAK utvecklas en heldagsmodell för SFI och arbetsmarknadsinriktad introduktion.

Avslutande kommentarer

Medvetenheten om asylsökandes och invandrades allmänna situation och behov har ökat under senare år. Kunskapen om alkohol- och narkotikamissbruk bland dessa grupper lider dock av stora brister och verkar ha minskat under senare år. Förutom bristande resurser kan detta också ses som en mentalitetsfråga där olika kulturers värderingar krockar med varandra.

Det är också sannolikt att invandrargruppen skiljer sig i förhållningssättet till det svenska samhället beroende på om man är första, andra eller tredje generationens invandrare.

Första generationens invandrare tenderar att i högre grad än de andra ty sig till människor från den egna kultursfären och som talar deras eget modersmål. I den mån alkohol- och narkotikamissbruk förekommer bland dessa finns stor risk för att detta blir dolt för samhället.

Då det gäller andra och tredje generationens invandrare kan de uppleva sin livssituation som mer splittrad eftersom de ofta står med en fot i två olika kulturer samtidigt som deras sociala situation är ofta mer uppenbar för samhället.

Det som gör att invandrare som grupp befinner sig i en större riskzon för missbruk än de med svensk bakgrund beror enligt intervjuvarerna på flera olika faktorer. Några förklaringar handlar om att man riskerar sämre vård på grund av:

- bristande motivation hos missbrukaren
- bristande information om behandling
- skamkänslor hos både missbrukaren och hans familj och släkt
- rädsla för myndigheter
- att familjen försöker lösa problemet på egen hand.

En missbrukare med invandrabakgrund som inte dras in i den offentliga vårdapparaten kan ändå ha goda möjligheter till rehabilitering. Omständigheterna avgör: I de fall missbrukaren omges av ett stödjande nätverk som familj, släkt och vänner kan resultatet bli minst lika bra, eller bättre, än då samhället griper in. Invandrarfamiljer har ofta en god sammanhållning och ett aktivt engagemang för sina medlemmar i motsats till många av de svenska familjerna med likartade problem där det ofta är fråga om att någon av föräldrarna har egna missbruksproblem.

Men det för samhället dolda missbruket kan också ha många negativa följder. När t ex familjen misslyckas med sin rehabilitering och inte vågar eller vill kontakta sociala myndigheter utsätts missbrukaren för stora risker att bli fast i sitt missbruk.

Tre röster från missbrukare med invandrarbakgrund

Här nedan redovisas berättelser från tre missbrukare med invandrarbakgrund. Deras öden skiljer sig en del från varandra men inte alltid på ett avgörande sätt från det mönster som missbrukare med svensk bakgrund utvecklar.

Mustafa

Mustafa är i 25-årsåldern och kommer från ett afrikanskt land. Han kom ensam till Sverige vid 11 års ålder. Han har flera traumatiska barndomsupplevelser bakom sig, bland annat som barnsoldat. Han har viss kontakt med föräldrarna i hemlandet. Mustafa har ingen utbildning, ingen bostad men det sociala nätverket är gott och han flyttar runt bland kompisar. Hans huvudsakliga inkomstkälla är svartjobb inom restaurangbranschen.

Mustafa debuterade med hasch vid 16 eftersom det ”lindrade min inre smärta”. Han testade också kokain en del. När han besökte hemlandet under ett halvår var han drogfri. Efter återkomsten till Sverige blev det intensivt missbruk av amfetamin, marijuana och crack.

När Mustafa var 20 insåg han att han ville sluta med missbruket. Han gick till socialtjänsten och bad om hjälp. Socialtjänsten föreslog att han skulle lämna urinprov men inte någon annan åtgärd. Han gick då till polisen och bad om hjälp men fick intrycket att man måste gå på heroin för att någon skulle bry sig.

En kamrat berättade att om man begår brott får man hjälp med sitt missbruk. Mustafa berättar själv:

”Jag gjorde därför ett rån mot en mack. Det var ett rop på hjälp. Jag hade ingen mask och gick sen direkt till polisen och sa: ni söker mig. Jag blev häktad och min försvarsadvokat föreslog rättspsykiatrisk öppenvård. Hamnade på en låst avdelning under fyra år. Först då insåg de att jag var för frisk för att vara där och istället borde vara på behandlingshem. Från rättspsyk flyttades jag till ett behandlingshem med bra vård. Landstinget betalar för min vistelse här.”

Matti

Matti är drygt 35 år och kommer från ett nordiskt land. Han hade en problematisk uppväxt. Fick tidigt fosterföräldrar, som också de hade invandrarbakgrund. Matti saknar utbildning och har inget fast jobb. Har bostad i vilken han bor ensam och två barn som bor med sina olika mödrar. Matti har hepatit och hans sociala nätverk är mycket dåligt.

Matti debuterade med alkohol och hasch vid 14–15 år. Han blev störig av alkohol och valde därför droger. Han prövade amfetamin vid 16 och hade ett etablerat amfetaminmissbruk vid 17–18. Han klarade skolan, tog körkort, fick barn. Men han kunde inte överge amfetaminet helt utan gick periodvis ner sig i missbruk. Samtidigt kunde han sköta ett jobb. Matti har varit straffad flera gånger för narkotikabrott.

Matti började tröttna på amfetamin efter några år. ”Det tar på psyket.” Övergick till morfintabletter och heroin. Först för att ”landa” från amfetaminruset, sen alltmer heroin för dess egen skull. ”Amfetamin gör att hjärnan jobbar för mycket, heroin stänger helt av verksamheten. Det är skönt.” Han hade ett intensivt missbruk fram till hösten 2002. Innan dess genomgick han flera institutionsbehandlingar utan positivt resultat.

Matti har varit känd hos socialtjänsten sedan länge. ”De vet att jag går upp och ner.” Han tog kontakt med öppenvården för fem år sen. I kommunen finns en fungerande öppenvård som informerar om olika behandlingsalternativ. Matti har dock tackat nej till vård eftersom ”jag alltid har varit rädd för behandling – trots att de legat på mig.”

Rädslan berodde till stor del på att det missbrukades mycket på de behandlingsinstitutioner som han vistades på under 1990-talet. Under hösten 2002 kom socialtjänsten med hot om LVM. ”Min femte överdos på ett år gjorde att jag nappade på ett förslag om att tas in på ett behandlingshem. Det gick jättefort att komma dit. Hade blivit motiverad då jag kände att det var fara för mitt liv, att jag blivit hänsynslös och personlighetsförändrad. Gick dessutom med självmordstankar. Hade också förlorat körkortet vilket påverkade motivationen. – Var nyfiken på behandlingshemmet, hade sett kompisar som varit här och lyckats.”

Orsaken till att han var negativ till behandlingshem var inte bara att en del ställen är fulla med folk som fortsätter att missbruka på plats. Ett annat starkt skäl är enligt Matti ”att man är rädd för förändring efter 25 års knarkande – man vet inte vad som skall hända när drogen tas bort. Att droga sig är ju det enda man kan.”

Matti har prövat 12-stepsprogrammet och tycker det är bra. ”Inte minst det där med grupsamtal.” Han har heller aldrig drabbats av några långa väntetider.

Frederico

Frederico har en utomeuropeisk bakgrund. Han hade en orolig uppväxt och kom till Sverige vid 8 års ålder. Han har gått ut gymnasiet och studerat på folkhögskola. Han har eget boende och jobbar på en ideell organisation. Hans sociala nätverk består av kamrater på arbetsplatsen, men han önskar kontakt utanför denna krets. Som framgår av hans berättelse har han bollats mellan myndigheter i två kommuner.

Frederico uppfattar att hans huvudproblem är hans kriminalitet. Denna uppstod mycket tidigt, vid 12–13 år. Han stal i kiosker och på skolor, drev in skulder åt äldre kamrater. Drogdebuten skedde först vid 18 års ålder. Kokain, amfetamin och rohypnol var de gängse preparaten. Främsta motivet till missbruk var att han begick många våldsbrott vilket kändes psykiskt påfrestande. Drogerna dämpade ångesten. ”Kring 13–17 är det roligt att slåss, men i längden blir det jobbigt.” Frederico tog även anabola steroider för att få en mer imponerande kropp. Han testade också hasch under ett halvår för att dämpa obehagskänslor.

Han dömdes ett flertal gånger till villkorligt och/eller skyddstillsyn. Vid en vistelse på häktet var han påverkad hela tiden, bl a på grund av att läkare skrev ut rohypnol. När han kom ut från häktet tänkte han på med stora doser och hamnade i en svår drogpsykos som varade i två veckor. Fredericos pappa kopplades in och tog honom till Maria Ungdomsmottagning. Där föreslog man avgiftning om psykosen skulle hålla i sig.

Maria Ungdom kontaktade socialtjänsten i Norra Stockholm som knöt honom till öppenvårdsmottagningen i Åkersberga. Frederico gick ett par gånger i veckan på öppenvården med resultatet att drogmisshuset minskade men den starka tendensen till kriminalitet fanns kvar.

Frederico bad att få flytta till Umeå där han ville börja ett nytt liv. Socialtjänsten bestämde efter tre månader att bevilja bidrag till resa, lägenhet och öppenvård inklusive sysselsättning i Umeå via socialtjänsten där. Han fick även en kontaktman som han kunde lita på och slutade sitt missbruk.

Via en fängelsepräst fick han kontakt med KRIS. ”Jag pratar hellre med en fängelsepräst än en psykolog. Prästen har tystnadsplikt, det har inte psykologen”. Han har haft ett återfall i drogmisshuset och ett i kriminalitet sen dess.

Frederico anser att vården fungerar dåligt. Han har flera kamrater som dött därför att de fått vänta för länge på att socialtjänsten skulle ingripa. ”Det är viktigt att tunga missbrukare får snabb hjälp. En missbrukare ångrar sig alltid om han inte får hjälp med detsamma.”

Frederico menar att socialtjänsten i Stockholm verkar vara bra på att sätta igång saker utan att fullfölja det de satt igång.

”När jag sa att jag ville flytta från Stockholm tog det lång tid innan de ställde upp. När avtalstiden här uppe i Umeå gick ut första gången ville inte socialtjänsten fortsätta. De ville att Umeå skulle ta över ansvaret för mig medan Umeå tyckte tvärtom. Då ringde jag till Stockholm och sa: ”Jag flyttar ner igen, fixa en lägenhet.” Då skickade de tre månaders ersättning som gav mig respit. Kontaktpersonen i Umeå ordnade sen själv lägenhet och jobb åt mig.”

Efter det återföll Frederico i kriminalitet och dömdes till skyddstillsyn. Frivården kontaktade socialtjänsten i Umeå och ville ha hjälp med ekonomin och får nu bidrag till hemresa, träningsaktiviteter och busskort. Frederico har erbjudits ny behandling men eftersom den inte inbegriper kriminalitet vill han inte ha någon sådan.

Svensk asylpolitik i praktiken

Det svenska systemet för flyktingmottagande med de möjligheter till överklagande av avslag som finns innebär ofta att de asylsökande väntar i flera år på beslut om uppehållstillstånd, en period då de i praktiken försörjs via statliga bidrag. Därefter följer introduktionen i kommunerna som också den kan utsträckas i flera år – en lång tid då de inte behöver tänka på sin försörjning (Integrationsverket 2001).

Trots att det bara borde ta några dagar av aktivt arbete att utreda ett asylärende tar det för de flesta månader och år. Riksdagens revisorer undersökte år 2001 den tid det tog för myndigheterna att ge asylsökande besked under åren 1996–2000. Det av regeringen fastlagda målet är sex månaders handläggningstid för asylprövning hos Migrationsverket och lika mycket tid hos Utlänningsnämnden, alltså sammanlagt ett år.

I verkligheten tog det ofta mycket längre tid. Av dem som sökte asyl 1998 hade hälften fått vänta mer än elva månader och en fjärdedel i mer än 14 månader. Av dem som sökte året innan och så småningom fick bifall av Utlänningsnämnden hade hälften fått vänta mer än 22 månader och en fjärdedel mer än 27 månader. Av dem från 1997 som fick avslag hade hälften fått vänta mer än 15 månader och en fjärdedel mer än 22 månader (Etablering i Sverige, SOU:2003:75).

Referenser

Antonovsky A (1987). Unravelling the mystery of health.

Apitzsch H (1993). *Exilen*. I: Helling-Khaksari: Drogmissbruk bland iranier.

Ekberg J (red) (2003). Invandring till Sverige – orsaker och effekter.

Helling S (2003). Missbruksvården ur ett klientperspektiv. Socialstyrelsen.

Integrationsverket (2001). *Rapport Integration 2001*.

ISAK – Integrerad svenska som andraspråk med Samhälls-, Arbetslivs- och Kulturorientering. 2003.

KortNytt, Integrationsverket, januari 2004.

Management Mind UK Ltd: Att organisera aktiviteter för asylsökande i projektform. 2003.

Rabe J (2003). *Språnget*. Utvärdering av Stockholms stads behandlingsassistentutbildning för romer.

Riksrevisionsverket 2002:19 (2002). *Aktivitetsprogram för flyktingar*.

SOU 2003:75 (2003). *Etablering i Sverige*.

Svensson B, Kristiansen A (2003). ”Byråkrati och narkomani, det går inte ihop...” En brukarundersökning av narkotikamissbrukares livsvillkor och vårderfarenheter. Socialstyrelsen.